

Letter to Editor

Introduction and Review of the Book "Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners"

Amir Ali Mazandarani*

Assistant Professor, Institute for Research and Development in the Humanities, Organization for the Researching and Composing University Textbooks (SAMT), Iran

Received: 07/18/2023 Revised: 12/25/2023 Approved: 03/06/2024

Abstract

Among the numerous resources available to researchers in this field, *Successful Qualitative Research: A Practical Guide for Beginners* is a book written by Virginia Brown and Victoria Clarke for students as well as researchers with limited experience in qualitative methodology (Clarke & Braun, 2013). As the title suggests, Brown and Clarke's goal in writing this textbook is to ensure that beginning researchers truly understand qualitative research and, therefore, know how to actually conduct their own qualitative research projects. They seem to have achieved their goal well. Even people who have implemented several research projects will learn new points from the text of the book. Therefore, a more appropriate title for this book would be "A Practical Guide to Successful Qualitative Research" (Craver, 2014). The smooth translation of this important work into Persian language by Shiva Granmayehpour and Amir Ali Mazandarani removes the linguistic boundaries and allows the audience to get to know the concepts of this book in a deeper way.

In this book, the authors put a special emphasis on conducting "qualitative research with a large Q", which are researches that, beyond the use of qualitative methods, have a "qualitative philosophical paradigm" (Pilcher & Cortazzi, 2024). In other words, they believe that the foundation of real qualitative research is the tradition of interpretation/constructionism, and the research and analysis methods introduced in this work as examples and models have this epistemological approach. However, at times, they also refer to qualitative research based on the positivist tradition or "small-q qualitative research" to contrast their desired theoretical perspective with empiricist approaches.

---

* **Corresponding:** Amir Ali Mazandarani, mazandarani@samt.ac.ir

- **Article type:** letter to editor

- **Article APA Reference**

Mazandarani, A. A. (2024). Introduction and review of the book "Successful Qualitative Research: A practical guide for beginners. *Qualitative Research in Behavioral Sciences*, 2(2), 73-78. <https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.7911.1052>

نامه به سردبیر

معرفی و مرور کتاب «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز: راهنمای عملی برای مبتدیان»

امیرعلی مازندرانی*

استادیار روان‌شناسی، پژوهشکده توسعه و تحقیق، انتشارات سمت

دریافت: ۱۴۰۲/۰۴/۲۷ تجدیدنظر: ۱۴۰۲/۱۰/۰۴ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۱۶

چکیده

روش‌های پژوهش کیفی به ابزاری قدرتمند برای کشف پدیده‌های پیچیده تبدیل شده‌اند. در میان منابع بی‌شماری که در این زمینه در دسترس پژوهشگران قرار دارند، «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز: راهنمای عملی برای مبتدیان» کتابی است که ویرجینیا براون و ویکتوریا کلارک برای دانشجویان و همچنین پژوهشگرانی نوشته‌اند که در زمینه روش‌شناسی کیفی تجربه محدودی دارند (Clarke & Braun, 2013). همان‌طور که از عنوان کتاب پیداست، هدف براون و کلارک از نوشتن این کتاب درسی آن است که اطمینان حاصل کنند که پژوهشگران مبتدی واقعاً این پژوهش کیفی را درک می‌کنند و بنابراین، می‌دانند که واقعاً چگونه پروژه‌های پژوهشی کیفی خود را پیش ببرند. به نظر می‌رسد که آنها به خوبی به هدف خود دست یافته‌اند. حتی افرادی که پروژه‌های پژوهشی متعددی را اجرا کرده‌اند، نکات تازه‌ای را از متن کتاب خواهند آموخت. بنابراین، عنوان مناسب‌تر برای این کتاب می‌تواند «راهنمای عملی برای پژوهش‌های کیفی موفقیت‌آمیز» باشد (Craver, 2014). ترجمه روان این اثر مهم به زبان فارسی توسط شیوا گرانمایه‌پور و امیرعلی مازندرانی مرزهای زبانی را از میان برمی‌دارد و به مخاطبان اجازه می‌دهد تا به شکلی عمیق‌تر با مفاهیم این کتاب آشنا شوند.

نویسندگان در این کتاب، تأکید ویژه‌ای بر انجام «پژوهش‌های کیفی با Q بزرگ» دارند که عبارت‌اند از پژوهش‌هایی که فراتر از استفاده از روش‌های کیفی، دارای «پارادایم فلسفی کیفی» هستند (Pilcher & Cortazzi, 2024). به بیان دیگر، آنها بر این باورند که زیربنای پژوهش‌های کیفی واقعی، سنت تفسیری/برساخت‌گرایی است و روش‌های پژوهش و تحلیلی که در این اثر به عنوان نمونه و الگو معرفی شده‌اند، دارای این رویکرد معرفت‌شناختی هستند. با این حال، در برخی از مواقع، آنها برای مقایسه دیدگاه نظری مورد نظرشان با رویکردهای تجربه‌گرا، به پژوهش‌های کیفی مبتنی بر سنت اثبات‌گرایی یا «پژوهش‌های کیفی با Q کوچک» نیز اشاره می‌کنند.

* نویسنده مسئول مکاتبه: امیرعلی مازندرانی، mazandarani@samt.ac.ir

- نوع مقاله: نامه به سردبیر

- ارجاع APA مقاله

مازندرانی، امیرعلی (۱۴۰۲). معرفی و مرور کتاب «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز: راهنمای عملی برای مبتدیان». پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری، ۲(۲)، ۷۸-۷۳.
<https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.7911.1052>

مازندرانی، ا. ع. (۱۴۰۲). معرفی و مرور کتاب «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز: راهنمای عملی برای مبتدیان». پژوهش‌های کیفی در علوم رفتاری، ۲(۲)، ۷۸-۷۳.
<https://doi.org/10.22077/qrebs.2024.7911.1052>

مقدمه

روش‌های پژوهش کیفی به ابزاری قدرتمند برای کشف پدیده‌های پیچیده تبدیل شده‌اند. در میان منابع بی‌شماری که در این زمینه در دسترس پژوهشگران قرار دارند، «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز: راهنمای عملی برای مبتدیان» کتابی است که ویرجینیا براون و ویکتوریا کلارک برای دانشجویان و همچنین پژوهشگرانی نوشته‌اند که در زمینه روش‌شناسی کیفی تجربه محدودی دارند (Clarke & Braun, 2013). همان‌طور که از عنوان کتاب پیدا است، هدف براون و کلارک از نوشتن این کتاب درسی آن است که اطمینان حاصل کنند که پژوهشگران مبتدی واقعاً این پژوهش کیفی را درک می‌کنند و بنابراین، می‌دانند که واقعاً چگونه پروژه‌های پژوهشی کیفی خود را پیش ببرند. به نظر می‌رسد که آنها به خوبی به هدف خود دست یافته‌اند. حتی افرادی که پروژه‌های پژوهشی متعددی را اجرا کرده‌اند، نکات تازه‌ای را از متن کتاب خواهند آموخت. بنابراین، عنوان مناسب‌تر برای این کتاب می‌تواند «راهنمای عملی برای پژوهش‌های کیفی موفقیت‌آمیز» باشد (Craver, 2014). ترجمه روان این اثر مهم به زبان فارسی توسط شیوا گرانمایه‌پور و امیرعلی مازندرانی مرزهای زبانی را از میان برمی‌دارد و به مخاطبان اجازه می‌دهد تا به شکلی عمیق‌تر با مفاهیم این کتاب آشنا شوند.

نویسندگان در این کتاب، تأکید ویژه‌ای بر انجام «پژوهش‌های کیفی با Q بزرگ» دارند که عبارت‌اند از پژوهش‌هایی که فراتر از استفاده از روش‌های کیفی، دارای «پارادایم فلسفی کیفی» هستند (Pilcher & Cortazzi, 2024). به بیان دیگر، آنها بر این باورند که زیربنای پژوهش‌های کیفی واقعی، سنت تفسیری/برساخت‌گرایی است و روش‌های پژوهش و تحلیلی که در این اثر به عنوان نمونه و الگو معرفی شده‌اند، دارای این رویکرد معرفت‌شناختی هستند. با این حال، در برخی از مواقع، آنها برای مقایسه دیدگاه نظری مورد نظرشان با رویکردهای تجربه‌گرا، به پژوهش‌های کیفی مبتنی بر سنت اثبات‌گرایی یا «پژوهش‌های کیفی با q کوچک» نیز اشاره می‌کنند.

کتاب براون و کلارک به شکلی کاربرپسند نوشته شده است و حاوی راهبردها و نکات مفید بسیاری برای انجام انواع پژوهش‌های کیفی است. با این حال، برجسته‌ترین روشی که در این کتاب مورد بحث قرار گرفته است، روش تحلیل درون‌مایه‌ای (Thematic Analysis) است. اصطلاح «تحلیل مضمون» که اغلب به عنوان معادل فارسی نام این روش به کار برده می‌شود، بدین دلیل اشتباه است که واژه Thematic صفت و واژه «مضمون» اسم است. «تحلیل مضمون» یا Theme Analysis یعنی مضمون یا درون‌مایه را تحلیل کنیم، حال آن که در این روش، مضمون، تحلیل نمی‌شود، بلکه این داده‌ها هستند که تحلیل می‌شوند. تحلیلی که ظاهری یا لفظی نیست، بلکه درون‌مایه‌ای است. نویسندگان، که خود واضعان مشهورترین نسخه از روش تحلیل درون‌مایه‌ای هستند، آن را به عنوان روشی تعریف می‌کنند که برای شناسایی درون‌مایه‌ها یا الگوهای معنا در رابطه با یک پرسش پژوهش در داده‌ها به کار می‌رود و استدلال می‌کنند که این روش انعطاف‌پذیر است و می‌توان برای پاسخ دادن به تقریباً هر نوع پرسش پژوهشی با استفاده از تقریباً هر نوع داده و/یا جهت‌گیری نظری‌ای از آن استفاده کرد (Braun & Clarke, 2006). بی‌تردید براون و کلارک توانسته‌اند روش خود را هم از لحاظ نظری و هم از لحاظ اجرایی به شکلی صحیح و آسان تبیین کنند.

ساختار کتاب

سازمان‌دهی کاربردی این کتاب، یکی از ویژگی‌های مطلوب آن است. نویسندگان، این اثر را در چهار بخش ارائه کرده‌اند که بسته به نیاز خواننده می‌توان آنها را به صورت متوالی یا جداگانه خواند. بخش اول، مروری بر برخی از مسائل اساسی است که پژوهشگران باید در هنگام اجرای پروژه‌های کیفی در نظر بگیرند. بخش دوم، روش‌های جمع‌آوری داده‌ها از جمله مصاحبه، گروه‌های کانونی، و همچنین روش‌های تحلیل متن برای پروژه‌های کوچک و کوتاه را پوشش می‌دهد. بخش سوم، به تفصیل به چگونگی تحلیل داده‌های کیفی می‌پردازد و در آن از داده‌های اختصاصی گروه کانونی انجام شده برای این کتاب استفاده می‌شود. بخش پایانی، حاوی راهنمایی برای اطمینان از این است که پژوهش کیفی مطابق با استانداردهای عالی انجام شده است. همچنین، در این بخش در مورد فنون بسیار مفیدی صحبت می‌شود که برای انتشار یافته‌ها از طریق ارائه، پوستر و مقاله قابل استفاده هستند. در ادامه توضیحات مفصل‌تری در مورد ساختار کتاب ارائه می‌شود.

کتاب با مقدمه‌ای بر پژوهش‌های کیفی شروع می‌شود. بخش ۱، با عنوان «شروع موفقیت‌آمیز پژوهش کیفی» به برخی از مسائل اساسی در پژوهش کیفی، و جنبه‌های مربوط به برنامه‌ریزی و طراحی پژوهش اختصاص دارد. این بخش شامل سه فصل است که در فصل اول، زمینه، دامنه و رویکرد تفسیری و کاربردی کتاب بیان شده است. فصل دوم ده ویژگی اساسی پژوهش کیفی را مورد بحث قرار می‌دهد. به طور مثال، نویسندگان در این فصل به طور مختصر بحث‌هایی را در مورد مفروضه‌های هستی‌شناختی و معرفت‌شناختی در پژوهش‌های کیفی و همچنین برخی از نکات مهم دیگر مانند جایگاه ذهنیت، خوداندیشی و بافتار را مطرح می‌کنند. فصل سوم، به برنامه‌ریزی و طراحی

پژوهش کیفی می‌پردازد و موضوعاتی مانند رابطه بین پرسش‌های پژوهش و روش‌شناسی را مطرح می‌کند و به دنبال آن، به مباحثی همچون نمونه‌گیری، اخلاق پژوهش، جدول زمان‌بندی پژوهش و طرح پژوهش می‌پردازد.

بخش ۲ کتاب با عنوان «جمع‌آوری موفقیت‌آمیز داده‌های کیفی» شامل سه فصل است. فصل ۴ و ۵، رهنمودهای جامعی را در مورد دو روش برجسته جمع‌آوری داده‌های کیفی، یعنی مصاحبه و گروه‌های کانونی ارائه می‌دهند. فصل ۶ به روش‌های دیگر جمع‌آوری داده‌های کیفی از جمله زمینه‌یابی‌های کیفی، تکمیل داستان، روزنگارهای تحت هدایت پژوهشگر و جمع‌آوری داده‌های متنی از پیش موجود می‌پردازد. بخش ۳ با عنوان «تحلیل موفقیت‌آمیز داده‌های کیفی» طولانی‌ترین بخش کتاب و شامل پنج فصل است. فصل ۷ به آوانویسی داده‌های صوتی برای آماده‌سازی داده‌ها برای تحلیل کیفی می‌پردازد. فصل ۸ چهار روش مختلف تحلیل داده‌ها از جمله تحلیل درون‌مایه‌ای، تحلیل پدیدارشناختی تفسیری، نظریه داده‌بنیاد و تحلیل گفتمان مبتنی بر الگو را معرفی می‌کند. علاوه بر این، در این فصل مقدمه‌های مختصری در مورد روان‌شناسی گفتمانی، تحلیل محاوره‌ای و تحلیل روایتی نیز ارائه شده است. فصل‌های ۹، ۱۰ و ۱۱ به ترتیب دستورالعمل‌های مفصلی را در مورد کدگذاری، شناسایی الگوها و تفسیر الگوها ارائه می‌کنند. علاوه بر این، هر یک از این فصل‌ها شامل بخش‌هایی هستند که در هر یک از مراحل تحلیل داده‌ها، تفاوت‌های تحلیل پدیدارشناختی تفسیری، نظریه داده‌بنیاد و تحلیل گفتمان با تحلیل درون‌مایه‌ای را مشخص می‌کنند.

بخش پایانی با عنوان «تکمیل موفقیت‌آمیز پژوهش کیفی» دارای دو فصل است. فصل ۱۲ تنوع و پیچیدگی معیارها و تکنیک‌های کیفیت‌سنجی در پژوهش‌های کیفی را مورد بحث قرار می‌دهد. این فصل، نه تنها معیارهای کیفیت‌سنجی پژوهش‌های کمی و کیفی را مقایسه می‌کند، بلکه تفاوت‌های مفروضات روش‌شناختی زیربنای برخی از فنون رایج تضمین کیفیت در پژوهش‌های کیفی را مورد بحث قرار می‌دهد. فصل آخر کتاب مربوط به نگارش و انعکاس پژوهش کیفی است و شامل رهنمودهایی در زمینه شیوه‌های نگارش، مانند نوشتن و ویرایش مستمر، و محتوای گزارش پژوهش، و همچنین در مورد ارائه پژوهش از طریق ارائه شفاهی و پوستری است. فصل و کتاب با بخشی در مورد امکان و شیوه‌های انتشار یافته‌های پژوهش‌های کیفی بحث می‌کنند.

ویژگی‌های منحصر به فرد

یکی از ویژگی‌های منحصر به فرد کتاب، این است که برخلاف اغلب کتاب‌های دیگر در زمینه پژوهش کیفی (به طور نمونه، Hennink et al., 2020) یک فصل کامل به آوانویسی (transcription) اختصاص داده شده است. دلیل نویسندگان برای این کار آن است که بخش مهمی از تحلیل کیفی در زمان آوانویسی انجام می‌شود. زیرا، در اغلب پژوهش‌های کیفی، آشنایی با داده‌ها و تحلیل‌های اولیه خواه‌ناخواه در هنگام پیاده‌سازی صداهای ضبط‌شده از مصاحبه‌ها یا گروه‌های کانونی اتفاق می‌افتد (Bailey, 2008). بنابراین، اگر آوانویسی به خوبی انجام شود، برای پژوهشگران مبنایی فراهم می‌شود تا با آشنایی مناسب با داده‌ها، بتوانند تحلیل‌های عمیق‌تر خود را بر آن مبنا استوار سازند. در زمان تحلیل کیفی، آشنایی کامل با داده‌ها یا به بیان دیگر غرق شدن در داده‌ها و رفت و برگشت مداوم از تحلیل به داده و از داده به تحلیل امری ضروری است و آوانویسی دقیق کمک می‌کند تا پژوهشگران برای انجام تحلیل‌های خود داده‌های باکیفیتی را در اختیار داشته باشند.

یکی دیگر از ویژگی‌های منحصر به فرد این کتاب آن است که براون و کلارک علاوه بر تحلیل درون‌مایه‌ای، سه رویکرد رایج دیگر برای تحلیل مبتنی بر الگو (یعنی تحلیل پدیدارشناختی تفسیری، نظریه داده‌بنیاد و تحلیل گفتمان) را مورد بحث قرار می‌دهند و سپس این رویکردها را با روش تحلیل درون‌مایه‌ای مقایسه می‌کنند. بحث‌های انجام‌شده در عین حال که واضح و جذاب هستند، آنقدر مفصل هستند که خوانندگان را به خوبی با این رویکردها آشنا کنند. یکی دیگر از نکات جالب متن، این است که نویسندگان به طور اختصاصی برای این کتاب یک گروه کانونی اجرا کرده‌اند و در سراسر کتاب، نمونه‌هایی از کدها، درون‌مایه‌ها و نقشه‌های درون‌مایه‌ای را برای داده‌های به دست آمده از آن ارائه کرده‌اند. استفاده از این مثال، به خوانندگان کمک می‌کند تا الگو یا نمونه‌ای را برای نحوه جمع‌آوری داده‌ها و دستیابی به تحلیل‌های عمیق در اختیار داشته باشند.

هر فصل شامل «کادرهایی» است که نویسندگان از آنها برای ارائه اطلاعات بیشتر درباره مفاهیم و روش‌های مهم در حوزه پژوهش کیفی استفاده می‌کنند. همچنین متناسب با محتوای هر فصل «مثال‌های پژوهشی» گویا و همچنین «کاربرگ‌هایی» وجود دارد که نمونه‌هایی از ابزارهای پژوهشی (مانند راهنمای مصاحبه، برگه اطلاعات شرکت‌کننده، رضایت‌نامه آگاهانه و پرسشنامه جمعیت‌شناختی) را نشان می‌دهند. این کاربرگ‌ها جنبه کاربردی این کتاب را برای انجام واقعی پژوهش کیفی تقویت می‌کنند. در انتهای هر فصل «سؤالاتی برای بحث»، «خواندنی‌های بیشتر» و «منابع آنلاین» ارائه شده است. «مروری بر مطالب فصل» در ابتدا و «خلاصه فصل» در پایان هر فصل، نکات مرجع سریعی را برای محتوای درون فصل ارائه می‌کنند. این کتاب همچنین دارای یک وب سایت همراه است که در آن منابع بیشتری

مانند پرسش‌های چندگزینه‌ای، تمرین‌ها و خواندنی‌های بیشتر، فلش‌کارت‌ها، نمونه‌هایی از داده‌های کیفی واقعی، پوسته‌های پژوهشی، اسلایدها، و روزنگارهای تحت هدایت پژوهشگر گنجانده شده است.

ارزیابی

به نظر می‌رسد این کتاب به هدف اصلی خود دست یافته است که همانا ابهام‌زدایی از فرایند پژوهش کیفی و ایجاد اعتماد به نفس برای پژوهشگران جوان برای قدم نهادن در مسیر پژوهش کیفی است. نویسندگان با ارائه رهنمودهایی جامع برای هر مرحله از فرایند پژوهش کیفی از نمونه‌گیری گرفته تا تحلیل داده‌ها و نگارش گزارش پژوهش به این دستاورد رسیده‌اند. آنها به طور واضح نشان داده‌اند که هر کدام از مراحل پژوهش کیفی باید چگونه دنبال شود، برای هر بخش نمونه‌ها و الگوهای واقعی ارائه کرده‌اند و حتی دام‌ها و مشکلات احتمالی در فرایند اجرای هر مرحله را خاطر نشان ساخته‌اند. علاوه بر این نویسندگان توانسته‌اند تعادل ظریفی را بین هدایت پژوهشگران و از بین نبردن آزادی آنها حفظ کنند (Twining et al., 2017). رهنمودهایی که آنها ارائه می‌کنند، به اندازه کافی گسترده است تا هر پژوهشگری بتواند این رهنمودهای کلی را با پروژه خود سازگار سازد.

با این حال، رعایت چند نکته می‌توانست به بهبود کیفیت این اثر کمک کند. نخست، اگر نویسندگان، مثال‌های دیگری را از رشته‌هایی غیر از روان‌شناسی مانند انسان‌شناسی، علوم تربیتی یا مدیریت گنجانده بودند، این متن مطمئناً می‌توانست برای قشر گسترده‌تری از مخاطبان جذاب باشد. دوم، در بخش مربوط به برنامه‌ریزی و طراحی پژوهش کیفی، گنجاندن اطلاعات بیشتر در مورد ویژگی‌های اصلی اشکال مختلف طرح پژوهش کیفی می‌توانست مفید باشد. بحث بیشتر در مورد نحوه نگارش انواع پروپوزال در پژوهش‌های کیفی می‌توانست زمینه‌ساز بخش‌های بعدی کتاب در زمینه نحوه جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و ارائه یافته‌ها در پژوهش کیفی باشد (Sandelowski & Barroso, 2003). سومین نقطه ضعف قابل توجه این کتاب آن است که نویسندگان در نگارش کتاب تمایل داشته‌اند که از بخش‌های اولیه فرایند پژوهش مانند شناسایی مسئله و بررسی پیشینه به سرعت بگذرند. به عنوان مثال، نویسندگان تنها سه صفحه را در فصل آخر برای بحث در مورد مرور پیشینه اختصاص داده‌اند. اگرچه آنها در این صفحات به طور خلاصه اهمیت مرور پیشینه را در ایجاد منطقی برای نگارش بیان مسئله متذکر می‌شوند، اما اگر این بحث، به جای فصل آخر در فصل سوم می‌آمد و به شکلی مفصل‌تر و مرتبط‌تر با بحث بیان مسئله مطرح می‌شد، برای خوانندگان بسیار مؤثرتر و مفیدتر می‌بود (Frankel & Devers, 2000). به طور خلاصه، اگرچه این کتاب بدون اشکال نیست، اما نقاط قوت «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز» به شدت بر نقاط ضعف آن می‌چربد و می‌تواند رهنمودهای روشنی را برای افرادی فراهم کند که نخستین گام‌ها را در مسیر اجرای پژوهش‌های کیفی برمی‌دارند.

نتیجه‌گیری

در مجموع، این کتاب راهنما، مقدمه‌ای بسیار سهل‌الوصول را برای انجام انواع پژوهش‌های کیفی ارائه می‌دهد که هم برای دانشجویان و هم برای پژوهشگران می‌تواند جذاب و مفید باشد. این کتاب می‌تواند به عنوان منبع اصلی برای مقطع‌های کارشناسی یا کارشناسی ارشد استفاده شود. علاوه بر این، «پژوهش کیفی موفقیت‌آمیز» برای آن دسته از دانشجویان مقطع دکتری که قصد دارند درک عمیق‌تری از شیوه‌های گردآوری داده‌ها و تحلیل داده‌های کیفی پیدا کنند، منبع کمکی مناسبی است. شاید یکی از دلایل دلهره‌آور به نظر رسیدن پژوهش‌های کیفی این باشد که این نوع از پژوهش اغلب با چارچوب‌های نظری و روش‌شناسی‌های پیچیده تداعی شده است. توضیحات شفاف و راهنمای گام به گام نویسندگان، مایه آرامش و قوت قلب پژوهشگران می‌شود. بنابراین، این اثر را به همه پژوهشگرانی که به یک مرجع خوب برای شناخت و اجرای پژوهش کیفی نیاز دارند، توصیه می‌کنم.

تعارض منافع

نویسنده مقاله هیچگونه تعارض منافی را گزارش نکرده‌اند.

References

- Bailey, J. (2008). First steps in qualitative data analysis: transcribing. *Family Practice*, 25(2), 127-131. <https://doi.org/10.1093/fampra/cmn003>
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Clarke, V., & Braun, V. (2013). *Successful qualitative research: A practical guide for beginners*. SAGE.
- Craver, G. A. (2014). Not just for beginners-A review of successful qualitative research: A practical guide for beginners. *The Qualitative Report*, 19(48), 1-4. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2014.1206>
- Frankel, R. M., & Devers, K. J. (2000). Study design in qualitative research 1: Developing questions and assessing resource needs. *Education for Health*, 13(2), 251-261.
- Hennink, M., Hutter, I., & Bailey, A. (2020). *Qualitative Research Methods*. SAGE.
- Pilcher, N., & Cortazzi, M. (2024). Qualitative and quantitative methods and approaches across subject fields: Implications for research values, assumptions, and practices. *Quality & Quantity*, 58(3), 2357-2387. <https://doi.org/10.1007/s11135-023-01734-4>
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2003). Writing the proposal for a qualitative research methodology project. *Qualitative Health Research*, 13(6), 781-820. <https://doi.org/10.1177/1049732303013006003>
- Twining, P., Heller, R. S., Nussbaum, M., & Tsai, C. C. (2017). Some guidance on conducting and reporting qualitative studies. *Computers & Education*, 106, A1-A9. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2016.12.002>

